การส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

An Extension 0f Quality Longan Production by Farmers in Wiang Sa District of Nan Province

ดารารัตน์ อภิวัน (Dararat Aphiwan) [1]สุนันท์ สีสังข์ (Sunan Seesang)[2] พลสราญ สราญรมย์ (Ponsaran Saranrom)[3]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย 2) สภาพการผลิต ปัญหาในการผลิต และการตลาดลำไยคุณภาพของเกษตรกร 3) การปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร 4) ความต้องการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร 5) แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยในพื้นที่ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน จำนวน 253 ราย ขนาดตัวอย่างจำนวน 155 ราย โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จัดเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ นอกจากนี้ มีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ผลการศึกษาพบว่า 1) เกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 62.34 ปี ครึ่งหนึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประสบการณ์ทำอาชีพเกษตรเฉลี่ย 34.50 ปี ประสบการณ์ในการปลูกลำไยเฉลี่ย 28.37 ปี จำนวนคนในครัวเรือนเฉลี่ย 4.03 คน จำนวนแรงงานในการผลิตลำไยเฉลี่ย 2.10 คน ขนาดพื้นที่ทำการการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 19.85 ไร่ พื้นที่ปลูกลำไยที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 4.62 ไร่ ปริมาณผลผลิตลำไยเฉลี่ย 486.39 กิโลกรัม/ไร่ รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 165,501.57 บาท/ปี รายได้จากการขายลำไยเฉลี่ย 6,459.35 บาท/ไร่ รายจ่ายการผลิตลำไยเฉลี่ย 1,959.23 บาท/ไร่ 2) ส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกลำไยเป็นพื้นที่ราบ ปลูกพันธุ์อีดอ มีเพียงประมาณ 1 ใน 3 ตัดแต่งกิ่งแบบทรงเปิดกลางพุ่ม ส่วนใหญ่มีการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช และมีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตลำไย เกษตรกรมีปัญหาในการผลิตลำไยในภาพรวมอยู่ในระดับมากเกือบทุกประเด็น ส่วนใหญ่ขายผลผลิตโดยการจำหน่าย ณ จุดรับซื้อในท้องถิ่น 3) ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพเป็นประจำ ยกเว้นการบันทึกเอกสารและการคัดแยกคุณภาพผลผลิตมีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง 4) สมาชิกแปลงใหญ่มีความต้องการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพระดับมากในประเด็นการผลิต ระดับปานกลาง ได้แก่ การตลาดและวิธีการส่งเสริมการเกษตร ระดับน้อยคือ การแปรรูป และ 5) แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพ ประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การเชื่อมโยงเครือข่ายแปลงใหญ่ การบูรณาการกับผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดโซ่อุปทาน ความรู้เรื่องนวัตกรรม ผสมผสานภูมิปัญญากับงานวิจัย การติดตามสถานการณ์การผลิตและการตลาด การพัฒนาศักยภาพการผลิตของเกษตรกร การผลิตให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพตามความต้องการของตลาด

คำสำคัญ การส่งเสริมการเกษตร การผลิตลำไย การผลิตผลไม้คุณภาพ

[1] นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช Dararatrat2808@gmail.com

[2] รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sunan.see@stou.ac.th

[3] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ponsaran.sar@stou.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to study 1) personal and social-economic status of longan farmers, 2) quality longan conditions and problems of production and marketing of farmers, 3) practice in accordance with quality longan production standardization of farmers, 4) extension needs for quality longan production of farmers, (5) extension guidelines for quality longan production of farmers. The research population was 253 longan collaborative farm members in Wiang Sa District of Nan Province and the samples were calculated by Taro Yamane's formula with an error of 0.05 accounting for 155 farmers and selected by simple random sampling. The data were collected by a structural interview and analyzed to determine frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, and ranking, SWOT analysis was also applied. The research findings showed that (1) farmers were average 62.34 years and a half of them finished primary education. They had farming and logan plantation with average 34.50 and 28.37 years. They had household members and labors with 4.03 and 2.10 persons holding average 19.85 rai of total farming area and average 4.62 rai of logan production which produced 486.39 kilogram per rai annually. Their average annual household incomes, selling logan produces, and logan production expenses were 165,501.57 baht per year, 6,459.35 and 1,959.23 baht per rai respectively. (2) The plantation was on plain area with *E Daw* variety and two-thirds had tree pruning with opening center of scrub. Most of them used chemical fertilizer and pesticides along with logan production technology. They stated their problems of logan production at high level of most aspects. They sold produces at the local buying center. (3) They performed the production in accordance with quality logan standards of most aspects frequently, except organic fertilizer utilization and grading produces were conducted occasionally. (4) The need in an extension of quality production process was indicated at high level, however their needs in marketing and extension method were rated at moderate level, and processing were stated at low level. (5) Furthermore the extension guideline of quality logan production included important aspects, such as collective farm network, integration of organizations in supply chain, innovation knowledge, integration of local wisdom and research results, follow-up production and marketing situations, development of farmer ability, and performing production and quality based on marketing needs.

Keywords: Agricultural extension, Logan production, Quality fruit production

บทนำ

ลำไยเป็นไม้ผลกึ่งเมืองร้อนที่ปลูกและเจริญเติบโตได้ดีในประเทศไทย เป็นพืชอายุยืนสามารถเก็บผลผลิตได้นาน 20-30 ปี จัดเป็นไม้ผลที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีมูลค่าการส่งออกหลายพันล้านบาท สถานการณ์การผลิตปี 2565-2566 เนื้อที่ให้ผลผลิตและผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากราคาที่เกษตรกรขายได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกษตรกรโค่นต้นลำไยเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่น อีกทั้งสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการออกดอกและติดผลอ่อน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566 น.46) สถานการณ์การผลิตลำไยของ 8 จังหวัดภาคเหนือ เนื้อที่ยืนต้นลดลงเนื่องจากเกษตรกรโค่นต้นลำไยที่มีอายุมากออกปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นทดแทน ผลผลิตลดลงเนื่องจากสภาพอากาศร้อนแล้ง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ (เดลินิวส์ ออนไลน์, 2566) ส่วนการผลิตลำไยในพื้นที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ในปี 2565 พื้นที่ปลูกลำไยลดลงร้อยละ 12.36 เนื่องจากปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น บวกกับอายุต้นลำไยสูง ส่งผลให้มีการโค่นต้นลำไยทิ้งแล้วหันไปปลูกพืชอื่นทดแทน อีกทั้งผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ผลิตเฉพาะลำไยในฤดู การดูแลรักษาเป็นการปฏิบัติสืบทอดกันมาตามวิถี การใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพและเพิ่มผลผลิตยังมีน้อย โดยการผลิตลำไยให้ได้คุณภาพ คือผลผลิตโตสม่ำเสมอ สีสวย ต้นทุนการผลิตต่ำ และไม่มีสารเคมีตกค้าง ฉะนั้นจึงจำเป็นจะต้องใช้ทั้งองค์ความรู้ ประสบการณ์ เทคโนโลยีที่ถูกต้องและเหมาะสมในการผลิต เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ (พิชัย สมบูรณ์วงศ์, 2554) จึงควรมีการส่งเสริมการผลิตลำไยให้ได้คุณภาพดีทั้งลักษณะภายนอกและภายใน ตรงตามความต้องการของตลาดและผู้บริโภค โดยใช้ความรู้ตามหลักวิชาการ ร่วมกับใช้นวัตกรรม/เทคโนโลยีการผลิต และการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในพื้นที่ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้วางแผนการส่งเสริมและการพัฒนาการผลิตลำไยคุณภาพ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรอย่างถูกต้องและตรงกับความต้องการต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิต ปัญหาในการผลิต และการตลาดลำไยคุณภาพของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาความต้องการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร
5. แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร

กรอบแนวคิดการวิจัย

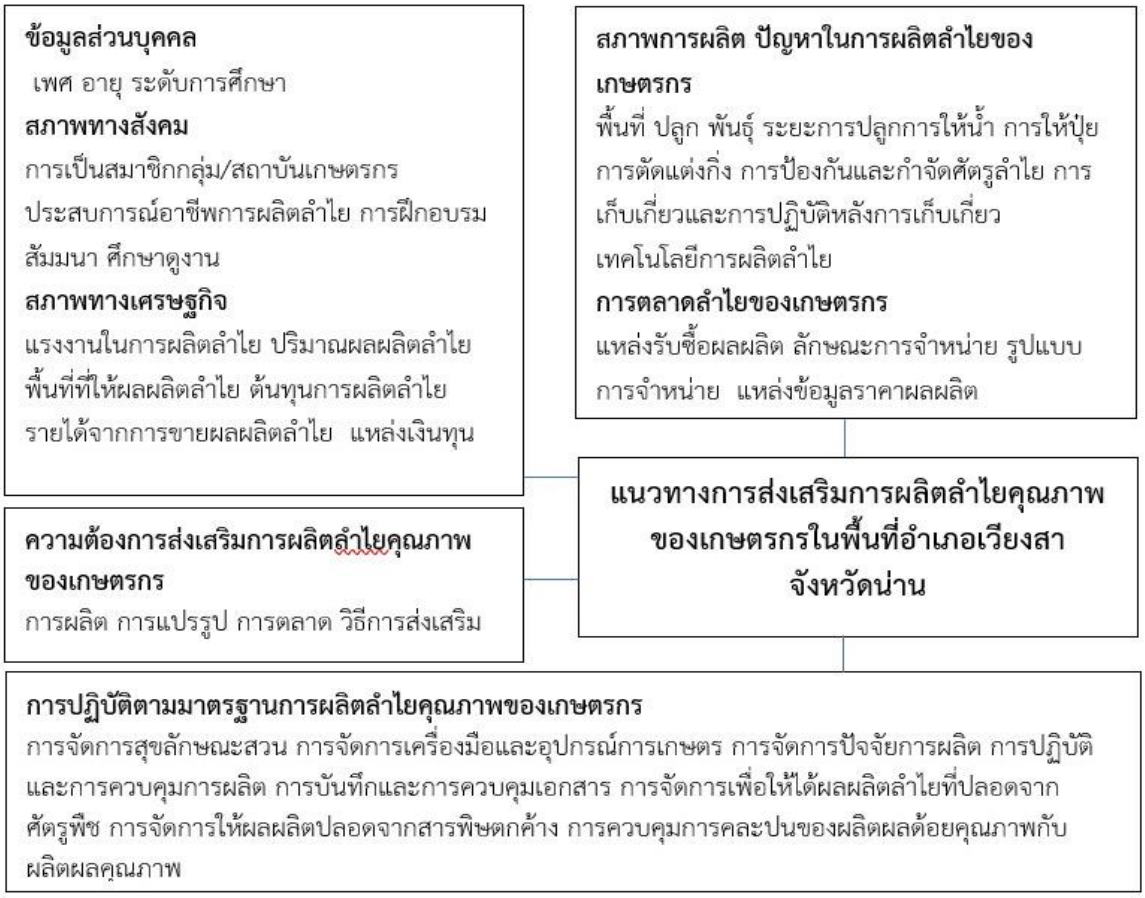

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกลำไยและเป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยในพื้นที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรปี พ.ศ. 2565 จำนวน 253 ราย คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 แล้วสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลาก ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 155 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทั้งชนิดปลายปิดและปลายเปิด มี 4 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ 2) สภาพการผลิต

ปัญหาในการผลิตและการตลาดลำไย 3) การปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพ 4) ความต้องการส่งเสริมของเกษตรกร การทดสอบเครื่องมือโดยนำแบบสัมภาษณ์ทดสอบ IOC (Index of item objective congruence) กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหารวม = 0.93 โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ≥ 0.50 ถือว่าข้อคำถามนั้นวัดตรงกับเนื้อหาที่กำหนด แล้วทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นกับเกษตรกรผู้ปลูกลำไยที่ไม่ใช่ประชากรที่ศึกษาจำนวน 30 ราย ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha coefficient) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นในปัญหาในการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรมีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา = 0.904 และความต้องการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา = 0.905 ซึ่งค่าความเชื่อมั่น > 0.700 จึงถือว่าเครื่องมือวิจัยมีผลการวัดมีความเที่ยงและเชื่อถือได้ (ไพบูรณ์ คะเชนทรพรรค์, 2561) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในพื้นที่อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ในเดือนกุมภาพันธ์ 2567 ถึง เดือนเมษายน 2567 จนครบจำนวน 155 ราย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด การจัดอันดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค แล้วสร้างกลยุทธ์หาแนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย เกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ มีอายุเฉลี่ย 62.34 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 49.0 มีประสบการณ์ด้านอาชีพเกษตรเฉลี่ย 34.50 ปี ประสบการณ์ในการปลูกลำไยเฉลี่ย 28.37 ปี จำนวนคนในครัวเรือนเฉลี่ย 4.03 คน แรงงานในการผลิตลำไยของครัวเรือนมีน้อยเฉลี่ย 2.10 คน โดยผ่านการฝึกอบรมการผลิตลำไย เฉลี่ย 2.88 ครั้ง พื้นที่ทำการการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 19.85 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกลำไยให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 4.62 ไร่ ไม่ผลิตลำไยนอกฤดู อายุต้นลำไยค่อนข้างสูงเฉลี่ย 26.68 ปี ผลผลิตต่อไร่ต่ำเฉลี่ย 486.39 กิโลกรัม/ไร่ ผลผลิตคุณภาพเกรด AA ต่ำ เฉลี่ยร้อยละ 27.00 และราคาขายเกรด AA ในพื้นที่ตกต่ำเฉลี่ย 23.35 บาท/กิโลกรัม ในขณะที่ราคากลางเฉลี่ย 35.10 บาท/กิโลกรัม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) ต่ำกว่าถึง 11.75 บาท/กิโลกรัม รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 165,501.57 บาท/ปี รายได้จากลำไยเฉลี่ย 6,459.35 บาท/ไร่ ต้นทุนการผลิตสูงเฉลี่ย 1,959.23 บาท/ไร่ ส่วนใหญ่เป็นค่าปุ๋ยฮอร์โมนและค่าจ้างแรงงานเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 80 และปัจจัยการผลิตมีราคาแพง

2. สภาพการผลิต ปัญหาในการผลิต และการตลาดลำไยคุณภาพของเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 84.5 มีพื้นที่ปลูกเป็นที่ราบ เนื้อดินร่วน เหมาะสมกับการปลูกลำไย ส่วนใหญ่ปลูกพันธุ์อีดอ ทำให้ผลผลิตออกพร้อมกันส่งผลต่อราคาผลผลิตตกต่ำตามกลไกของตลาด การผลิตอาศัยน้ำฝน ใส่ปุ๋ยเคมี ส่วนใหญ่ตัดแต่งกิ่งแบบทรงเปิดกลางพุ่มและใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ซึ่งร้อยละ 100 เก็บลำไยแบบรูดร่วงแล้วขายผลผลิตเองให้กับแหล่งรับซื้อในพื้นที่โดยผ่านเครื่องร่อนคัดเกรด (AA,A,B,C) ราคาตามที่แหล่งรับซื้อกำหนด มีการใช้เทคโนโลยีการผลิต เช่น การราดสารชักนำให้ออกดอก การตัดแต่งกิ่งสม่ำเสมอ เป็นต้น ภาพรวมมีปัญหาในการผลิตในระดับมาก 6 ประเด็น ได้แก่ พื้นที่ปลูกขาดความอุดมสมบูรณ์ต่ำ การให้น้ำอาศัยน้ำฝน

ฤดูแล้งขาดแคลนน้ำ การให้ปุ๋ยใช้ปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพง ขาดความรู้เรื่องการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูลำไยอย่างถูกวิธี การเก็บเกี่ยว และเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพ

3. การปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร n = 155 ราย

ประเด็นการปฏิบัติ	ร้อยละ ปฏิบัติ ประจำ	ร้อยละ ปฏิบัติ บางครั้ง	ร้อยละ ไม่ปฏิบัติ
การจัดการสุขลักษณะสวน			
1) พื้นที่ปลูกไม่เคยเป็นโรงเก็บสารเคมี สถานที่ทิ้งขยะ คอกสัตว์ หรือสถานที่เลี้ยงสัตว์	69.0	29.7	1.3
2) ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยมูลสัตว์ต้องผ่านกระบวนการหมัก หรือบ่มก่อนนำมาใช้งานในสวน	50.4	49.0	0.6
3) ไม่มีการปล่อยของเสียหรือสารพิษลงสู่แม่น้ำ เช่น น้ำทิ้งจากห้องสุขา มูลสัตว์ น้ำจากการล้างถังพ่นสารเคมีทางการเกษตร เป็นต้น	80.0	6.5	13.5
การจัดการเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร			
1) ตรวจสภาพเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตรก่อนนำออกไปใช้งาน และทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนำไปเก็บ	83.9	14.8	1.3
2) สถานที่เก็บรักษาอุปกรณ์และเครื่องมือการเกษตรแยกเป็นสัดส่วน ปลอดภัย ง่ายต่อการนำไปใช้งาน	83.2	16.8	0.0
3) มีการตรวจซ่อมบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร	89.7	10.3	0.0
การจัดการปัจจัยการผลิต			
1) ไม่ใช้ ปุ๋ย ยา สารเคมี ตามพ่อค้าเร่ที่ไม่มีการขึ้นทะเบียน	73.5	24.5	2.0
2) ปริมาณการใช้ ปุ๋ย ยา สารเคมี ตามอัตราที่แนะนำในฉลากบรรจุภัณฑ์ หรือตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร	81.3	18.7	0.0
3) บันทึกรายละเอียดปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ พันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่ใช้ในการปฏิบัติการผลิต พร้อมทั้งจัดทำบัญชี รายการ ปริมาณ วัน เดือน ปี ที่จัดซื้อจัดหาลงในแบบบันทึก	42.6	47.7	9.7

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็นการปฏิบัติ	ร้อยละปฏิบัติประจำ	ร้อยละปฏิบัติบางครั้ง	ร้อยละไม่ปฏิบัติ
การปฏิบัติและการควบคุมการผลิต			
1) มีวัสดุปูรองพื้นบริเวณที่พักผลผลิตที่เก็บเกี่ยว เพื่อป้องกันการปนเปื้อน	85.2	12.9	1.9
2) มีแผนการควบคุม ป้องกันเกี่ยวกับสุขอนามัยพืช ด้านโรค แมลง ศัตรูพืช	74.2	24.5	1.3
3) ภาชนะบรรจุแยกจากภาชนะที่ใช้ขนย้าย หรือขนส่งสารเคมี แต่หากแยกไม่ได้มีการทำความสะอาดก่อนใช้งานเสมอ	79.4	20.6	0.0
การบันทึกและการควบคุมเอกสาร			
1) มีการบันทึกการปฏิบัติงานประจำวัน เช่นวันใส่ปุ๋ย วันตัดแต่งกิ่ง วันกำจัดศัตรูพืช วันเก็บเกี่ยว การใช้ปัจจัยการผลิต เป็นต้น	33.5	56.8	9.7
2) มีการเก็บหลักฐานเกี่ยวกับการผลิต เช่น ผลวิเคราะห์ ดิน น้ำ ปัจจัยการผลิต สัญญาการซื้อ-ขายกับคู่ค้า เป็นต้น	18.1	54.2	27.7
3) มีการเก็บข้อมูลที่จดบันทึกไว้อย่างน้อย 3 ปีย้อนหลัง	11.0	38.0	51.0
การจัดการเพื่อให้ได้ผลผลิตลำไยที่ปลอดจากศัตรูพืช			
1) มีการสำรวจการเข้าทำลายของเพลี้ยหอย เพลี้ยแป้ง หนอนเจาะขั้วผล และโรคผลเน่า จดบันทึก	47.7	47.1	5.2
2) มีการป้องกันกำจัดศัตรูลำไยในระยะติดผล พร้อมจดบันทึก พร้อมทั้งมีการสำรวจติดตามผลหลังการป้องกันกำจัด	68.4	27.7	3.9
3) เศษพืช หรือกิ่งพืชที่มีโรคเข้าทำลายต้องเผาทำลายนอกแปลง	69.0	25.8	5.2
การจัดการให้ผลผลิตปลอดจากสารพิษตกค้าง			
1) ไม่ใช้สารเคมีที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายที่ห้ามใช้	90.4	9.0	0.6
2) หยุดการใช้สารเคมีทางการเกษตรก่อนการเก็บเกี่ยว ตามคำแนะนำในฉลากบรรจุภัณฑ์ หรือตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร	88.4	11.6	0.0
3) ภาชนะบรรจุวัตถุอันตรายที่ใช้หมดแล้วไม่นำกลับมาใช้ใหม่ นำไปทิ้งในสถานที่ที่จัดไว้ หรือทำลายโดยฝังดินห่างจากแหล่งน้ำ ห้ามเผาทำลาย	91.6	7.1	1.3

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็นการปฏิบัติ	ร้อยละปฏิบัติประจำ	ร้อยละปฏิบัติบางครั้ง	ร้อยละไม่ปฏิบัติ
การควบคุมการคละปนของผลิตผลด้อยคุณภาพกับผลิตผลคุณภาพ			
1) มีการตัดแต่งช่อผล	29.0	33.5	37.5
2) มีการตรวจสอบการคละปนของผลผลิต โดยแยกผลผลิตขนาดเล็กหรือใหญ่เกินขนาดผลเฉลี่ยในช่อออกออก	37.4	51.6	11.0
3) มีการคัดแยกผลผลิตลำไยที่มีศัตรูพืชเข้าทำลายออก	43.9	54.8	1.3

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพเป็นประจำ ยกเว้นการคัดแยกคุณภาพผลผลิตและการบันทึกเอกสารมีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง ซึ่งระดับการปฏิบัติประจำต่ำกว่าร้อยละ 50

4. ความต้องการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร ความต้องการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพ พบว่า เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมในระดับปานกลาง เมื่อแยกแต่ละประเด็น พบว่า มีความต้องการส่งเสริมระดับมาก 1 ประเด็น คือ ด้านการผลิต ระดับปานกลาง 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านการตลาด และด้านวิธีการส่งเสริม ระดับน้อย 1 ประเด็น คือ ด้านการแปรรูป ดังภาพที่ 2

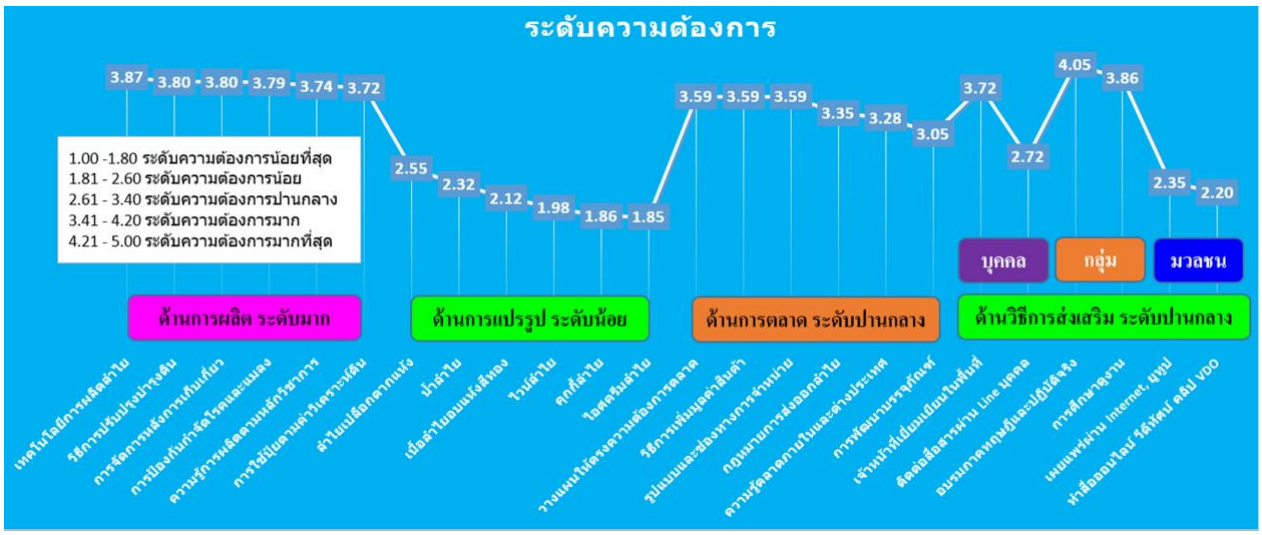

ภาพที่ 2 กราฟแสดงสรุประดับความต้องการของเกษตรกร

5. แนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพแก่เกษตรกร นำผลการวิจัยจาก 4 หัวข้อข้างต้น มาทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

จุดแข็ง	จุดอ่อน
S1) การรวมกลุ่มแปลงใหญ่	W1) ส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ
S2) ประสบการณ์เกษตรและลำไยสูงมากกว่า 25 ปี	W2) แรงงานในการผลิตลำไยน้อย ขาดแคลนแรงงานและค่าจ้างแรงงานสูง
S3) ผ่านการฝึกอบรมการผลิตลำไย	W3) อายุต้นค่อนข้างสูง
S4) พื้นที่เหมาะสมปลูกลำไย	W4) ผลผลิตต่อไร่ต่ำเกรด AA <30 %
S5) แหล่งรับซื้อในพื้นที่	W5) ต้นทุนการผลิตสูง
S6) การปฏิบัติตาม GAP ลำไยในระดับมาก	W6) ราคาผลผลิตตกต่ำ
S7) มีความต้องการส่งเสริมด้านการผลิต	W7) ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
โอกาส	**อุปสรรค**
O1) รัฐส่งเสริมในรูปแบบกลุ่ม	T1) สภาพอากาศแปรปรวน
O2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่สนับสนุน	T2) การขาดความรู้เทคโนโลยีการผลิต
O3) การนำนวัตกรรม/ เทคโนโลยีที่มีคุณภาพมาใช้	T3) การขาดความรู้การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน (IPM)
O4) ความต้องการบริโภคและการส่งออกมีแนวโน้มสูงขึ้น	T4) ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง
O5) การขนส่งและการติดต่อสื่อสารสะดวก	T5) ฤดูแล้งขาดแคลนแหล่งน้ำ
O6) สามารถแปรรูปได้หลากหลาย	T6) การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชไม่เหมาะสม

นำผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค มาสังเคราะห์เป็นแนวทางการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพแก่เกษตรกร ดังนี้

1. เชิงรุก (SO strategies)

1.1 สร้างความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่าย โดยบูรณาการกับผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดโซ่อุปทาน มีการรวมกลุ่มให้เข้มแข็ง การวางแผนการตลาดโดยมีช่องทางการตลาดที่หลากหลาย ทั้งออฟไลน์และออนไลน์ (S1,5 + O1,2,5)

1.2 การผลิตลำไยคุณภาพและตรงกับความต้องการของตลาด เกษตรกรต้องเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีการผลิตแล้วประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่เพื่อปรับปรุงคุณภาพลำไย ได้แก่ การตัดแต่งกิ่งสม่ำเสมอ การตัดแต่งช่อผล การราดสารชักนำให้ออกดอก และการปรับปรุงบำรุงดิน (S2,3 + O3)

1.3 การแนะนำให้เกษตรกรปลูกพันธุ์บริโภคสดเพิ่ม ผลิตสินค้าเป็นรุ่น ๆ กระจายการผลิตหลังเก็บเกี่ยวพันธุ์อีดอ ซึ่งการคัดเลือกพันธุ์ต้องเป็นพันธุ์ที่ตลาดต้องการ เหมาะสำหรับบริโภคสดหรือทำลำไยอบแห้ง (S4,7 + O4,6)

1.4 การผลิตลำไยคุณภาพต้องผลิตให้ได้มาตรฐาน เกษตรกรต้องมีการจัดการสุขลักษณะสวน เครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร ผลผลิตปลอดจากศัตรูพืชและสารพิษตกค้างและปัจจัยการผลิต การปฏิบัติและการควบคุมการผลิต การคัดแยกคุณภาพผลผลิต และการบันทึกและการควบคุมเอกสาร เพื่อเป็นข้อมูลทวนสอบย้อนกลับได้ สามารถสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าให้กับลูกค้าและผู้บริโภคได้ ทั้งนี้ เกษตรกรต้องมีการปฏิบัติเป็นประจำสม่ำเสมอ (S6 + O3)

2. เชิงแก้ไข (WO strategies)

2.1 การบริหารจัดการในสวนให้ง่ายต่อการจัดการ โดยนำนวัตกรรม/เทคโนโลยีที่มีคุณภาพ มาประยุกต์ใช้ (W1,2 + O3)

2.2 การตัดแต่งกิ่งเพื่อควบคุมทรงพุ่ม หรือการทำสาวต้นลำไย (W3 + O3)

2.3 การใช้หลักตลาดนำการผลิต ศึกษาเรียนรู้ด้านนวัตกรรม/เทคโนโลยีแล้วนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ การเลี้ยงผึ้ง ชันโรงในสวนลำไยช่วยประสิทธิภาพการผลิต (W4 + O3,4,5)

2.4 การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในการปรับปรุงบำรุงดิน และการลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี (W5,7 + O3)

2.5 การรวมกลุ่มให้เข้มแข็ง บริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ ช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรอง การวางแผนการผลิตโดยใช้หลักตลาดนำการผลิต การเพิ่มมูลค่าสินค้า (W6 + O1,2,6)

3. เชิงป้องกัน (ST strategies)

3.1 เกษตรกรผู้นำ และเกษตรกรรุ่นใหม่ ต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ศึกษาเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตแล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ (S1,2,3 + T2)

3.2 เกษตรกรบางส่วนมีบ่อบาดาลเป็นแหล่งน้ำของตนเองโดยไม่อาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติ สามารถที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นสินค้าอินทรีย์ได้ และต้องมีการบริหารจัดการน้ำ โดยหาวิธีกักเก็บน้ำในฤดูน้ำหลากให้เพียงพอตลอดฤดูการผลิต (S2 + T5)

3.3 เกษตรกรต้องติดตามสถานการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือ มีการตัดแต่งช่อผลเพื่อเพิ่มขนาดผล ใช้วัสดุคลุมดินบริเวณโคนต้นป้องกันการระเหยของน้ำกรณีฝนทิ้งช่วง ใช้ไม้ค้ำกิ่งป้องกันกิ่งฉีกหักกรณีมีพายุฝนและลมแรง บริหารความเสี่ยงโดยผลิตสินค้าเป็นรุ่นๆ โดยใช้วิธีการราดสารชักนำให้ออดอก หรือปรับเปลี่ยนเป็นการผลิตลำไยนอกฤดู (S4,5 + T1)

3.4 ส่งเสริมใช้วิธีการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธี IPM ลดการใช้สารเคมี และการใส่ปุ๋ยลำไยต้องเลือกสูตรให้เหมาะสม มีธาตุอาหารตรงตามที่พืชต้องการในแต่ระยะการเติบโต ตั้งแต่การเตรียมต้นให้สมบูรณ์หลังตัดแต่งกิ่ง ไปจนถึงระยะก่อนการเก็บเกี่ยว โดยการใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน และศึกษาเรียนรู้วิธีการใส่ปุ๋ย “4 ถูก” คือ ถูกสูตร ถูกอัตรา ถูกเวลา และถูกวิธี ร่วมกับการปรับปรุงบำรุงดิน (S6,7 + T3,4,6)

4. เชิงรับ (WT strategies)

4.1 เกษตรกรต้องปรับตัวและศึกษาเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ในครัวเรือน เกษตรกรต้องเป็นนักทดลอง ผสานองค์ความรู้จากการเรียนรู้ร่วมกับภูมิปัญญาและงานวิจัย (W1,2 + T2,3,6)

4.2 มีระบบบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอในฤดูแล้ง พร้อมทั้งมีการปลูกพืชคลุมดิน การคลุมโคนต้น (W3,4 + T5)

4.3 เกษตรกรต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลง ศึกษาเรียนรู้เทคโนโลยีการผลิต ดังที่กล่าวข้างต้น ร่วมกับการดูแลรักษาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ อีกทั้งต้องปฏิบัติตาม GAP ประจำให้ครบทุกหัวข้อ เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้มีเกรด AA เพิ่มขึ้น ขนาดผลสม่ำเสมอภายในช่อ (W4,5,6 + T2)

4.4 การปรับปรุงบำรุงดินร่วมกับใช้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ (W7 + T4,***1***)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุการศึกษาระดับประถมศึกษา ใกล้เคียงกับสรินทร์ ตันเส้า (2562, น. 67-68) พบว่า เกษตรกรอายุเฉลี่ย 56.83 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เกษตรกรวัยผู้สูงอายุต้องเลือกวิธีการส่งเสริมให้เหมาะสม เช่น การสาธิต การศึกษาดูงาน เจ้าหน้าที่ลงพื้นที่เยี่ยมเยียนติดตามผลอย่างต่อเนื่อง สร้างและส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่

1.2 สภาพทางสังคมของเกษตรกร ประสบการณ์ด้านการเกษตรและปลูกลำไยสูงมากกว่า 25 ปี แตกต่างจากภาวิณี นันต๊ะสิงห์ (2562, น. 51-52) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์การปลูกลำไยระหว่าง 16-25 ปี เฉลี่ย 19.21 ปี เนื่องจาก อำเภอเวียงสามีชุดดินที่ความเหมาะสมกับการปลูกลำไย เช่น ชุดดินที่ 33, 35, 38, 40 จึงมีการทำอาชีพนี้มารุ่นต่อรุ่น และเกษตรกรผ่านการฝึกอบรมด้านการผลิตลำไย เนื่องจากโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ปีที่ 1-3 จะได้รับการฝึกอบรมให้ความรู้จากสำนักงานเกษตรอำเภอเวียงสาไม่ต่ำกว่า 3 ครั้ง ซึ่งเกษตรกรต้องเป็นนักทดลอง ผสานองค์ความรู้จากการเรียนรู้ร่วมกับภูมิปัญญาและงานวิจัย

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจของเกษตรกร แรงงานในการผลิตลำไยของครัวเรือนมีน้อยเฉลี่ย 2.10 คน สอดคล้องกับข้อมูล Fast BI (Farmer Analytic System of Thailand) พ.ศ. 2565 (ตัดยอด ณ 30 เมษายน 2566) พบว่า ครัวเรือนเกษตรกร

จะมีสมาชิกที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 2.20 คน/ครัวเรือน ดังนั้นเมื่อแรงงานน้อยในสวนลำไยจึงต้องมีการบริหารจัดการให้ง่ายต่อการจัดการ ผลผลิตต่อไร่ต่ำเฉลี่ย 486.39 กิโลกรัม/ไร่ ใกล้เคียงกับข้อมูลจากสถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2566

ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ปี 2566 ของจังหวัดน่าน ปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 471 กิโลกรัม/ไร่ แต่เมื่อเทียบกับผลผลิตเฉลี่ยรวมภาคเหนือ 764 กิโลกรัม/ไร่ ถือว่าต่ำกว่ามาก (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566) ดังนั้นการส่งเสริมจึงควรเน้นการให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตลำไยให้เกษตรกรสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มผลผลิตทั้งปริมาณและคุณภาพ หรือเลี้ยงผึ้งชันโรงในสวนลำไยช่วยประสิทธิภาพการผลิต

ราคาผลผลิตตกต่ำ ราคาลำไยเกรด AA ที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 23.35 บาท เมื่อเทียบกับราคาเฉลี่ยจากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ปี 2566 พบว่า ราคาเฉลี่ยลำไยเกรด AA อยู่ที่ 35.10 บาท เกรด AA ที่เกษตรกรขายได้ต่ำกว่าถึง 11.75 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.47 ดังนั้นการส่งเสริมควรเน้นการรวมกลุ่มให้เข้มแข็ง มีการวางแผนการผลิต ใช้หลักการตลาดนำการผลิต มีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองลดช่องว่างระหว่างราคา

ต้นทุนการผลิตสูง ต้นทุนที่สูง คือ ค่าปุ๋ย ฮอร์โมน และค่าจ้างแรงงาน เฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 80 และปัจจัยการผลิตมีราคาแพง ดังนั้นเกษตรกรต้องเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพผลผลิตลำไย นำไปประยุกต์ใช้แล้วเกิดประโยชน์ เช่น ใส่ปุ๋ยหรือฮอร์โมนมากเกินความจำเป็น ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ควรใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ มีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และใช้วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมี

2. สภาพการผลิต ปัญหาในการผลิต และการตลาดลำไยคุณภาพของเกษตรกร

2.1 สภาพการผลิต ปัญหาในการผลิต ได้แก่

พื้นที่ปลูกลำไยมีความเหมาะสม โดยอำเภอเวียงสามีพื้นที่ราบเหมาะสมกับการปลูกลำไย S1 เนื้อที่ 8,455 ไร่ แต่ก็ยังพบปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดิน การส่งเสริมควรเน้นเรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน และการอนุรักษ์ดินและน้ำ

สภาพอากาศ เกษตรกรมักพบปัญหาสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย ดังนั้นต้องติดตามสถานการณ์เพื่อเตรียมพร้อมรับมือเสมอ เช่น มีการตัดแต่งกิ่ง ตัดแต่งช่อผล การใช้วัสดุคลุมโคนต้นในฤดูแล้ง ใช้ไม้ค้ำกิ่งป้องกันกิ่งฉีกหักในฤดูฝน และบริหารความเสี่ยงโดยผลิตสินค้าเป็นรุ่นๆ ใช้การราดสารชักนำให้ออกดอก หรืออาจปรับเปลี่ยนเป็นการผลิตลำไยนอกฤดู

การอาศัยน้ำฝนในการผลิต สอดคล้องกับข้อมูลของกรมวิชาการเกษตร (2547, น. 24) กล่าวถึงแหล่งน้ำในการผลิตลำไย อาศัยน้ำฝน เป็นแหล่งน้ำสะอาด ปริมาณน้ำฝนไม่น้อยกว่า 1,000-2,000 มิลลิเมตร/ปี โดยจากข้อมูลแผนพัฒนาอำเภอเวียงสา 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) อำเภอเวียงสามีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรวม 1,237.3 มิลลิเมตร/ปี อยู่ในเกณฑ์ แต่มักพบปัญหาฤดูแล้งขาดแคลนแหล่งน้ำ ควรส่งเสริมเรื่องการปลูกพืชคลุมดิน การคลุมโคนต้น ลดการระเหยของน้ำ

เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 90 ปลูกลำไยพันธุ์อีดอ ใกล้เคียงกับผลการขึ้นทะเบียนและปรับปรุงทะเบียนเกษตรกร ปี 2566 พบว่า เกษตรกรปลูกลำไยพันธุ์อีดอคิดเป็นร้อยละ 92.38 ควรส่งเสริมให้ปลูกพันธุ์ดีอื่นเพิ่ม เช่น แห้ว สีชมพู พวงทอง

ที่เป็นลำไยเหมาะกับการบริโภคสด เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภค เป็นการกระจายความเสี่ยงผลิตสินค้าเป็นรุ่นๆ โดยการกระจายการผลิตหลังเก็บเกี่ยวพันธุ์อีดอ

การให้น้ำลำไย เกษตรกรไม่มีระบบการให้น้ำ แต่ร้อยละ 50 มีบ่อบาดาลในสวน แต่ก็ยังพบปัญหาน้ำแห้งในฤดูแล้ง สอดคล้องกับ สรินทร์ ตันเส้า (2562, น. 90) พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาการให้น้ำลำไยในระดับมาก ในประเด็น ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อใช้ในสวนเช่นกัน ดังนั้นการส่งเสริมต้องบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำ หาวิธีกักเก็บน้ำในฤดูน้ำหลากให้เพียงพอตลอดฤดูการผลิต

การให้ปุ๋ย เกษตรกรพบปัญหาเรื่องปุ๋ยมีราคาแพง ซึ่งมากกว่าร้อยละ 90 ใช้ปุ๋ยเคมี สอดคล้องกับ สรินทร์ ตันเส้า (2562, น. 91) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาการให้ปุ๋ยเรื่อง ปุ๋ยราคาแพงในระดับมากเช่นกัน การส่งเสริมควรเน้นให้ความรู้ด้านการจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผลิตปุ๋ยใช้เองช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดการเผา

การใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 60 ใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช อีกทั้งพบปัญหาขาดความรู้เรื่องการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูลำไยอย่างถูกวิธี ดังนั้นการส่งเสริมจึงควรเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชแบบ IPM เพื่อลดปริมาณการใช้สารเคมีลง

เทคโนโลยีการผลิต เกษตรกรมีการใช้เทคโนโลยีการผลิต เช่น การราดสารชักนำให้ออกดอก, การตัดแต่งกิ่งสม่ำเสมอ มากกว่าร้อยละ 50 ส่วนเรื่องการปรับปรุงบำรุงดินและการตัดแต่งช่อผลมีการใช้น้อย ต่ำกว่าร้อยละ 20 และพบปัญหาเรื่องขาดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพในระดับมาก ดังนั้นการส่งเสริมจึงควรเน้นให้ความรู้ด้าน นวัตกรรม/เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพ เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่

2.2 การตลาดลำไยคุณภาพของเกษตรกร ได้แก่

การตลาด เกษตรกรขายผลผลิตเองให้กับแหล่งรับซื้อในพื้นที่ในรูปแบบลำไยผลสดรูดร่วง ดังนั้น การส่งเสริมควรเน้นการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง การเชื่อมโยงเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งอาจมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการขาย และเพิ่มช่องทางการตลาดทั้งออฟไลน์ และออนไลน์

การคัดเกรด เกษตรกรขายผลผลิตโดยผ่านเครื่องร่อนคัดเกรด พบว่า ได้ผลผลิตเกรด AA น้อยกว่าร้อยละ 30 ดังนั้น เกษตรกรต้องศึกษาเรียนรู้เทคโนโลยีการผลิต ร่วมกับการดูแลรักษาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และมีการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีอย่างสม่ำเสมอ

3. การปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามมาตรฐานการผลิตลำไยคุณภาพเป็นประจำ ได้แก่ การจัดการให้ผลผลิตปลอดจากสารพิษตกค้าง และการจัดการเครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตร ส่วนการคัดแยกคุณภาพผลผลิตและการบันทึกเอกสารมีการปฏิบัติเป็นบางครั้ง ซึ่งพบว่าระดับการปฏิบัติประจำต่ำกว่าร้อยละ 50 โดยการผลิตลำไยคุณภาพให้เป็นที่พึงพอใจของลูกค้าและผู้บริโภค ผู้ผลิตต้องผลิตให้ได้มาตรฐาน ดังนั้น เกษตรกรต้องปฏิบัติตาม GAP ลำไย ประจำในทุกหัวข้ออย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1.1 เกษตรกร ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ แรงงานในการจัดการสวนลำไยจึงลดลงไปตามวัย การดูแลรักษา และการพัฒนาคุณภาพผลผลิตจึงลดน้อยตามไปด้วย ในทางกลับกันเทคโนโลยีที่ช่วยในการผลิตลำไยเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพผลผลิต เกษตรกรต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี เริ่มปรับตัวและศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในสวนของตนเองให้เหมาะสม และสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ในครัวเรือนให้ช่วยพัฒนาคุณภาพจนสามารถผลิตลำไยที่ได้คุณภาพตรงตามมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาด มีผลผลิตต่อไร่สูง ปลอดภัยต่อผู้บริโภค และเป็นการสานต่ออาชีพสืบไป

1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรเน้นการให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ กลุ่มสามารถบริหารจัดการทรัพยากรเองได้ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน รวมถึงมีการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแปลงใหญ่ด้วยกันเอง กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสมาร์ทฟาร์มเมอร์ (Smart Farmer) กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เป็นต้น และเพิ่มศักยภาพเกษตรกรในการผลิตลำไยให้มีคุณภาพ ได้ตามมาตรฐานและปลอดภัยต่อผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

1.3 หน่วยงาน สามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปปรับใช้ในการวางแผนและพัฒนาการผลิตลำไยคุณภาพ การถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร พัฒนาและเพิ่มศักยภาพเกษตรกร พัฒนากลุ่มให้มีความเข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายทั้งด้านการผลิตและการตลาด รวมทั้งบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายตลอดห่วงโซ่อุปทาน

1.4 ด้านสังคม เกษตรกรผู้ผลิตลำไยสามารถรวมกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง และสร้างเครือข่ายทั้งด้านการผลิตและการตลาด ให้กลุ่มสามารถพึ่งพาตนเองได้ กลุ่มมีรายได้เพียงพอในการบริหารจัดการกลุ่ม จนสามารถมีสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือสมาชิก และคนในชุมชนได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการรวมกลุ่มของสมาชิกแปลงใหญ่ เนื่องจากการรวมกลุ่มของสมาชิกแปลงใหญ่ยังไม่มีความเข้มแข็งพอ จึงควรศึกษาถึงวิธีการกระตุ้นให้เกษตรกรสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามรูปแบบของการเกษตรแบบแปลงใหญ่

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ช่วยในการเพิ่มผลผลิตทั้งคุณภาพและปริมาณ รวมถึงการลดต้นทุนการผลิตลำไย ทั้งด้านปัจจัยการผลิตและแรงงาน เนื่องจากผลวิจัยพบว่าผลผลิตต่อไร่ต่ำและต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในพื้นที่อำเภอเวียงสา และเทคโนโลยีการผลิตลำไยที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยของเกษตรกรยังมีน้อย

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. (2566). *แผนที่และสารสนเทศดินเพื่อการใช้และบริหารจัดการที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด*. กรมพัฒนาที่ดิน. http://oss101.ldd.go.th/web_thaisoilinf/th_reg.html.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2566). *ระบบฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรกลาง*. กรมส่งเสริมการเกษตร. https://farmer.doae.go.th/.

กรมส่งเสริมการเกษตร. *(2566). Fast BI (Farmer Analytic System of Thailand) ข้อมูลปี 2565.* กรมส่งเสริมการเกษตร. https://aiu.doae.go.th/bi_report/bi_report1/.

กรมวิชาการเกษตร. (2547). *ลำไย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). https://ebook.lib.ku.ac.th/item/2/2011-004-0076.

กรมวิชาการเกษตร. (2550). *ระบบการจัดการคุณภาพลำไย* (พิมพ์ครั้งที่ 1). http://hort.ezathai.org/?p=2751.

คณะกรรมการบริหารงานอำเภอแบบบูรณาการ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน. (2566). *แผนพัฒนาอำเภอเวียงสา 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)*. น่าน : ที่ทำการปกครองอำเภอเวียงสา.

เดลินิวส์ออนไลน์ (2566, 21 กรกฎาคม). *เผยลำไย 8 จังหวัด ภาคเหนือราคาดี ผลผลิตออกมากสุด ส.ค. นี้*. เดลินิวส์ออนไลน์. https://www.dailynews.co.th/news/2553130/.

ไพบูรณ์ คะเชนทรพรรค์. (2561). *หน่วยที่ 6 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ*. ใน ประมวลสาระชุดวิชาวิทยานิพนธ์ ขั้น 2 หน่วยที่ 6-7 (พิมพ์ครั้งที่ 5, น.1-58). นนทบุรี สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์.

พิชัย สมบูรณ์วงศ์. (2557, ไม่ระบุ วัน เดือน ที่เผยแพร่). *การผลิตลำไยในฤดูและนอกฤดู*. องค์ความรู้การเกษตร. https://researchex.mju.ac.th/agikl/index.php/knowledge/25-fruit/84-longang?showall=&limitstart=.

ภาวิณี นันต๊ะสิงห์. (2562). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการตัดแต่งช่อผลลำไยของกลุ่ม เกษตรกรแปลงใหญ่ลำไยใน อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน.* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *เศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า ปี 2566* (พิมพ์ครั้งที่ 1). https://oaezone.oae.go.th/view/22/index/TH-TH.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2566* (พิมพ์ครั้งที่ 1) . https://oaezone.oae.go.th/view/22/index/TH-TH.

สรินทร์ ตันเส้า. (2562). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพของเกษตรกรกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยใน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.